

Юрій Алексєєв

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ ЕТНОПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОБЛЕМ

У статті автор аналізує процес формування сучасної етнополітики України в контексті євроінтеграційних проблем. Особливо характеризує мусульманське населення та русинство в Україні, обґрунтовує потребу вдосконалення політико-правової бази в сфері міжнаціональних відносин.

Ключові слова: етнополітика, національні меншини, міжнаціональна толерантність, русинство, євроінтеграція.

Євроінтеграційні та глобалізаційні процеси, що відбуваються нині в Європі та світі, безпосередньо впливають на внутрішню й зовнішню політику кожної держави, в тому числі й України, яка територіально й за кількістю населення належить до провідних держав континенту. Сучасні тенденції інтеграційних процесів світового і національного розвитку дедалі більше актуалізують проблеми міжнаціональних відносин в Україні, консолідації нації, етнополітичного консенсусу, диктують потребу проведення виваженої і демократичної державної етнополітики.

Окремим аспектам означених проблем присвячені праці: В. Євтуха, В. Трощинського [1], І. Зварича [2], О. Картунова [3], О. Котигоренка, М. Панчука [4–6], О. Майбороди [7–8] та ін. Питання державної етнополітики України також розглядає у власних дослідженнях автор запропонованої статті [9–11].

З огляду на актуальність проблематики та недостатнє її вивчення в українській історіографії, метою даного дослідження є аналіз етнополітичної ситуації в Україні впродовж двох останніх десятиліть у контексті європейської глобалізації. У ході написання праці окреслено наступні завдання – розкрити процес формування сучасної етнополітики України, охарактеризувати мусульманське населення та русинство в Україні, висвітлити етнополітичний контекст євроінтеграції нашої держави.

В Україні, на нинішньому етапі її розвитку, коли омріяна багатьма поколіннями Українська держава стала реальністю, національна ідея істотно коригується. На перший план висувається вже не здобуття незалежності, яке було головним змістом української національної ідеї, а розвиток принципів державності – політичних, соціальних, економічних, духовних. Тобто, мова йде про прагнення створення модерної цивілізованої держави. Такий зміст національної ідеї стає основою консолідації націй і суспільства, формування засад громадянського суспільства, утвердження поліетнічного суспільства навколо вирішення загальнонаціональних завдань, реалізації національних інтересів. І цей зміст національної ідеї – створення держави – стає основою ідеології в сучасному українському суспільстві.

Перед Україною стоїть ще одна ключова проблема – створення на національному рівні умов для етнополітичного консенсусу. Слід зазначити, що українська мова давно перебувала в стані слабкого розвитку. Свого часу ЦК КПРС прийняв рішення про активізацію вивчення російської мови в союзних республіках. Постанова, переважно, стосувалася тих республік, де дійсно російська мова була мало поширеною. Радянсько-партійний бюрократизм нав'язав це рішення всім республікам. Україна серйозно потребувала підтримки української мови, але чиновницький бюрократизм та низка інших факторів не сприяли збереженню і розвитку національної самобутності. Вчителям російської мови надавалася горезвісна надбавка до зарплати. В одному з педагогічних училищ Києва українську дитячу літературу вивчали російською мовою, а викладачці української мови, яка виступила в пресі проти цього, керівництво училища значно зменшило педагогічне навантаження. В такий спосіб наша бюрократія прагнула показати свою відданість партійним рішенням.

Тенденція нігілістичного ставлення до розвитку національної самобутності та нівелювання національного розмаїття посилилися в 1960-х – першій половині 1980-х рр., коли запанувала концепція “зближення і злиття націй”, створення нової історичної спільноти – “радянського народу”. Будь-яку спробу захистити національні інтереси, мову і культуру нерідко розглядали як прояв “буржуазного націоналізму”.

Незалежна Україна зіткнулася зі специфічними етнополітичними факторами, пов’язаними із змінами в її геополітичному становищі. В Україні, за даними перепису населення 2001 р., українці становили 72,6 %, росіяни – 22 %, євреї, білоруси, румуни, молдавани, болгары, поляки, угорці, татари та інші – 5,4 %.

Спираючись на історичний досвід державотворення, зокрема, демократичні принципи Української Народної Республіки в налагодженні міжнаціональних відносин, Верховна Рада в Декларації про державний суверенітет України, яка була прийнята 16 липня 1990 р., проголосила, що громадяни всіх національностей становлять її народ. Усім громадянам республіки відповідно до Конституції України гарантовано право вільного національно-культурного розвитку.

Відродження державності України здебільшого позитивно сприйняли представники всіх націй і народностей, які проживали на її території. Важливо, що наша держава не тільки задекларувала, але й послідовно здійснювала політичний курс на утвердження рівності перед законом.

Україна – поліетнічна країна. До її складу входить низка етнічних спільнот. Першу, досить відокремлену, становлять росіяни (понад 11,3 млн чол.). До другої когорти належать етноси, кількість яких перевищує сотисячний рубіж. В Україні таких етносів нараховується вісім: євреї, білоруси, молдавани, кримські татари, болгары, поляки, угорці, румуни. Загальна чисельність їх становить близько 4% від усього населення держави.

Третю когорту утворюють національні спільноти, чисельність яких перевищує п’ятидесятитисячний рубіж, але не досягає сотисячного. Таких етносів в Україні чотири: греки, казанські татари, вірмени та німці. Їх частка складає близько 0,6 % від загальної чисельності населення.

До четвертої когортної групи входять етнічні спільноти, чисельність яких перевищує десять тисяч, але не досягає п’ятидесяти тисяч. Це – роми (цигани), гагаузи та грузини. І, врешті, п’ята когорта – це етнотрупи, чисельність яких не перевищує десятитисячний бар’єр, але налічує понад тисячу чоловік у кожній етнічній групі.

Ці дані змінюються у зв’язку з посиленням етнічних і демографічних процесів, але практично не впливають на вже сформовану етнічну структуру України. Важливими складовими багатонаціональної реальності є характер розселення, тип поселення, що переважав, домінантна релігійна орієнтація етнічних груп.

Так, для кримських татар, болгар, угорців, румун, греків характерний компактний характер розселення. Всі вони, крім греків, проживають переважно в сільській місцевості. Релігійна орієнтація кримських татар – ісламська. Інші перераховані народи відносяться до православної, католицької та протестантської і інших християнських конфесій. Характер розселення росіян – переважно дисперсний, 88% проживає в містах, абсолютна більшість віруючих належить до православної конфесії.

Дисперсно, переважно в містах розселилися євреї, білоруси, поляки, татари, азербайджанці і вірмени. За віросповіданням більшість євреїв – прихильники іудаїзму, татари, азербайджанці сповідують іслам, серед віруючих-християн більшість білорусів – православні, поляків – католики. До православної конфесії належать греки. Вони розселилися здебільшого компактно і в селах, і в містах. Віруючі вірмени належать переважно до вірмено-григоріанської церкви. Компактно і переважно в сільській місцевості проживають німці. Їх релігійна орієнтація – протестантська.

Громадяни України всіх національностей становлять її народ. Слід виділити два аспекти цього терміну – державний і етнічний. Є російське, угорське, болгарське, єврейське

населення України, яке складає народ України в державному аспекті. Щодо кримських татар, гагаузів, караїмів, частини донецьких греків, то для них Україна – корінна земля поселення.

На території України, згідно з даними Всеукраїнського перепису населення 2001 р., проживає 48,2 млн чол. На 1 січня 2010 р. в Україні налічувалося 45 млн 962 тис. чол. (За даними Держкомстатистики). Згідно Конституції України всі громадяни нашої держави є українським народом. Він складається із представників понад 130 національностей. Частина етнічних спільнот є автохтонними, їхній етногенез відбувався повністю в межах території сучасної України. Етногенез інших етнічних спільнот проходив на їх історичних землях, які в силу історичних обставин опинилися в межах Української держави.

Поліетнічність України не завжди супроводжується білінгвізмом її населення. Мовні вподобання громадян України не співпадають з їх етнічною самоідентифікацією. Згідно з даними Всеукраїнського перепису населення 2001 р. українську мову назвали рідною 67,5 % жителів країни, в т.ч. 85 % українців, 4 % росіян і 11 % представників інших національностей; 29,6 % жителів, в т.ч. 15% українців, 96 % росіян і 31% представників інших національних меншин, рідною назвали російську мову. Серед не українців (крім росіян) лише 57 % рідною вважають мову свого народу. Майже всі громадяни України вільно володіють російською і розуміють українську мову.

Сучасні етнонаціональні процеси в Україні відбуваються за наявності умов для трансформації української нації з моноетнічної у поліетнічну. В Україні тим самим зародилася тенденція до формування поліетнічної (найчастіше її називають політичною) нації, приналежність до якої визначається виключно громадянством.

Імпульсом культурно-національного відродження народів став перший Всеукраїнський міжнаціональний конгрес (листопад 1991 р.), проведений в Одесі. Провідними принципами розбудови незалежної держави були визначені: рівність всіх громадян перед законом, право кожної людини на рівний доступ до посад у державних установах, беззастережне дотримання засад Загальної декларації прав людини.

Повернуто багато історичних назв містам і селам, які свідчили про те, що на даній території проживали колись, або проживають нині німці, чехи, поляки, греки. Здійснюються заходи щодо створення в місцях компактного проживання національних груп установ народної освіти з навчанням на національній мові. Український фонд культури створив і реалізовує спеціальну програму “Збереження і розвиток культур народів, які живуть на території України”. Особлива увага приділяється підготовці кадрів викладачів з інших етнічних груп населення. Така робота проводиться в Київському, Львівському, Сімферопольському, Ужгородському, Чернівецькому університетах, Київському славістичному університеті, Соломоновому університеті.

Про поглиблення процесу духовного відродження національних громад України свідчить створення численних національно-культурних організацій. До 1998 р. їх було 270, в тому числі – 18 всеукраїнських. Серед них – німецьке товариство “Відродження”, товариство російської культури “Русь”, татарське ім. Г. Тукая, румунське ім. Г. Емінеску та ін. У Криму відновлено культурно-освітню мережу, що обслуговує кримських татар, в Ужгороді діє центр з вивчення угорської культури, видається щорічний журнал “Акта Хунгаріка”. В Україні створено широкую мережу єврейських товариств різних напрямків, що об’єднані у всеукраїнські організації. Діє Асоціація європейських організацій та громад у складі 120 об’єднань.

Велику роль у подальшому розвитку української мови і культури, мов і культур національних меншин, відіграють Державна програма розвитку української мови та інших національних мов в Україні на період до 2000 року і Комплексна програма основних напрямків розвитку культури на період до 2005 року.

Завдяки тому, що українська державність розбудовувалася із урахуванням інтересів представників усіх націй і народностей, які проживають на її території, Україна залишається однією з найбільш етнічно стабільних.

Але мирне співіснування в Українській державі громадян – представників майже 90 різних національностей не подобається певним політичним силам, які намагаються використовувати

національний чинник у своїх інтересах. Ці сили почали діяти вже на етапі здобуття Росією і Україною незалежності, після проголошення суверенітету (12 червня 1990 р. – Росія і 16 липня 1990 р. – Україна), коли обидві республіки солідарно виступали проти спільного супротивника – союзного центру. Тоді вже в південних областях України почав діяти комітет із заснування “Демократичного союзу Новоросії та Бессарабії”. Його керівники заявляли про необхідність створення на основі “нової етнічної спільноти на півдні України” – новоросів політично незалежної Республіки Новоросії. Історичною базою для таких поглядів слугували події другої половини XVIII ст., в результаті яких після російсько-турецьких воєн і переділів Польщі утворилося Новоросійське і Бессарабське генерал-губернаторство.

Візит 30–31 травня 1997 р. до Києва президента Російської Федерації Б. Єльцина і підписання широкомасштабного Договору про дружбу, співпрацю і партнерство між Україною і Росією відкрили новий етап в історії українсько-російських відносин. Була поставлена крапка в так званій “проблемі міста Севастополя”, вирішено питання розподілу Чорноморського флоту.

Акції підбурювань російських націоналістів уже в перші роки незалежності України не знайшли широкої підтримки серед російськомовного населення південно-східних регіонів. Референдум 1 грудня 1991 р., парламентські та президентські вибори 1993–1994 рр. довели, що ідея незалежності України – це не суто національна ідея етнічних українців. Її поділяють у своїй більшості представники російської та інших етнічних громад держави.

Розподіл інтересів і політичних сил у цих регіонах здійснюється за двома лініями: реінтеграція України в межах СНД; формування громадянської держави; збереження домінуючої ролі української національної держави.

Перша політична лінія мала найбільшу підтримку в східній Україні. Тут виступали за проголошення російської мови другою державною, прагнули і прагнуть до тісніших зв'язків з Російською Федерацією. Активна пропаганда і прагнення домогтися офіційного статусу для російської мови, як правило, відбуваються під час президентських чи парламентських виборів. Коли ж передвиборна гонка закінчується, послаблюється і боротьба за офіційний статус російської мови.

Опора другої політичної лінії переважно на зміцнення української державності – західні і центральні області України. Але на політичній арені до цього часу бракує сильної партії економічних реформ, що зможе об'єднати реформістські і державницькі сили.

Нинішню ситуацію в етнонаціональній сфері характеризують наступні проблеми:

- стихійність становлення української політичної нації, яку поглиблюють регіональні відмінності, що перешкоджає становленню спільної загальнонаціональної свідомості, утвердженню української національної ідеї;

- відсутність ефективної, з урахуванням регіональних особливостей, політики підтримки української мови та культури, яку б з розумінням сприйняли більшість російськомовного населення;

- збереження темпів асиміляції переважної більшості національних громад, як правило, в напрямку російської мови;

- відсутність постійного системного моніторингу політичного, соціально-економічного та культурного стану, в якому перебувають етнічні громади, що перешкоджає виявленню реального рівня задоволення їхніх інтересів і потреб, налагодженню між ними діалогу для обговорення протиріч, які виникають на ґрунті розбіжностей інтересів;

- збереження можливостей для тих, хто бажає вивчати російську мову, російську культуру. В низці українських міст та областей у навчальних закладах російську мову не викладають, незважаючи на бажання молоді, в т.ч. іноземних студентів;

- еміграційні настрої серед частини громадян України, наслідком яких є пасивність їх переважної більшості в створенні громадянського суспільства;

- незавершеність процесу облаштування депортованих у минулому народів, перш за все кримських татар. Нині в складі населення Автономної Республіки Крим кримські татари становлять 12,1 %. Порівняно із 1989 роком їх кількість на півострові зросла в 6,4 рази.

Сьогодні складність процесів репатріації та інтеграції кримських татар обумовлена негативними стереотипами щодо них, труднощами реформування сфери економічних відносин, пов'язаних, зокрема, із земельною приватизацією, що призводить до ускладнень у взаєминах репатріантів з населенням Автономії і владою. Крім іміджевих, політичних та економічних проблем, що супроводжують процес інтеграції кримських татар в українське суспільство, окреслився й комплекс питань у культурно-освітній сфері, викликаний потребою відродження після багатьох років вигнання кримськотатарської культури (автохтонної топоніміки, повернення культурних цінностей, мови);

– неухважність та неефективна політика щодо народів, які зникають. Перш за все, це стосується кримчаків: їх кількість (близько 400 чол.) перейшла відмітку, за якою процес демографічного відтворення став неможливим. Обов'язком суспільства залишається збереження пам'яті про їх культурну спадщину. Подібна небезпека стає дедалі реальнішою для караїмів, чисельність яких також скорочується. Зараз вона становить менше 1200 чол.;

– наявність соціально неадаптованих меншин. У першу чергу, це роми (цигани), серед яких поширені хронічне безробіття, висока дитяча смертність, високий рівень захворювань, антисанітарні умови проживання. Аналогічні проблеми притаманні й для нових іммігрантських груп;

– посилення міграції в Україну представників тих громад, які не проживали традиційно на її території. Більшість нелегалів хоче потрапити до країн Західної Європи й розглядає Україну як транзитну територію;

– недостатньо активне залучення національних меншин і корінних народів до процесу прийняття життєво важливих для них рішень;

– низька політична активність державних інститутів щодо закордонних українців, української діаспори та трудових мігрантів з громадян України;

– незадовільний рівень державного етнополітичного менеджменту, фахової підготовки службовців органів місцевої влади та місцевого самоврядування, відповідальних за здійснення державної етнополітики [12, с. 60];

– неефективність і непрозорість використання бюджетних коштів, які виділяються на реалізацію заходів державної етнополітики;

– відсутність ефективною координації з реалізації державної етнополітики в системі органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Рішення наведених особливостей актуалізує потребу у правовому документі, який визначав би політику Української держави в етнонаціональній сфері.

Більшої уваги потребує проблема Криму [6, с. 180–202; 13, с. 151–167]. Політичні пристрасті загострилися після проведення на півострові 20 січня 1991 р. референдуму, що став підставою для проголошення автономії Криму. За автономію проголосувало 90 % тих, хто брав участь у голосуванні. Проти – виступили представники кримськотатарського народу. В червні 1991 р. у Криму відбувся їх з'їзд – курултай. З'їзд розцінив створення Кримської АРСР як спробу закріпити результати депортації кримських татар у 1944 р.

Всі ці події загострили взаємини національних спільнот у Криму. Існували проблеми також з вивченням української мови в Криму. На 700 тисяч чол. українського населення Криму до 1990 р. не було жодної національної школи. Мало загальноосвітніх шкіл з українською мовою навчання в Запоріжжі, Дніпропетровську, Харкові та інших містах східної України. Реальна ситуація свідчить про потребу будувати сучасні школи і навчати на високому рівні. Залучати кращих викладачів, прищеплювати у всіх школах любов до української мови, культури, а не просто закривати російськомовні навчальні заклади.

В Україні не вистачає необхідних нормативно-правових механізмів для вирішення питань представництва меншин. Разом з тим, при їх формуванні потрібно враховувати істотну проблему, яка може виникати, – політизацію етнічності, створення розподільних ліній на відповідній основі. Доцільно проводити політику інкорпорування політичними партіями до своїх лав представників національних меншин та етнічних спільнот як на

місцевому, так і на центральному рівнях. Відповідні положення можуть бути враховані шляхом внесення змін до виборчого законодавства, особливо на місцевому рівні.

Процеси демократизації суспільно-політичного розвитку створюють сприятливі умови для широкого залучення національних меншин у суспільне і культурне життя країни. З одного боку, відбувається національно-культурне відродження національних меншин, активізується діяльність їх обцинних організацій, з іншого, – їх інтеграція в українське суспільство.

Сьогодні ми можемо констатувати позитивні тенденції у зростанні суспільної активності представників національних меншин, прикладом якої є процеси самоорганізації, тобто, утворення національних громадських організацій.

Станом на 1 січня 2008 р. в Україні діяли 1300 громадських організацій національних меншин, 39 з яких мали всеукраїнський статус.

Серед таких меншин як вірмени, болгар, угорці, греки, естонці, молдавани, німці, поляки, росіяни, румуни, громадські організації діють активніше, ніж у інших етносів. Вони репродукують етнічну самобутність, володіють внутрішніми резервами для формування стійкої етнічної самосвідомості та збереження етнокультурних цінностей. Позитивним правовим чинником етнонаціональної сфери є надання різним національностям можливості відроджувати і розвивати свою етнічну самобутність.

Громадські організації національних меншин не завжди діють злагоджено. Наявність декількох організацій в одній місцевості часом ускладнює роботу. Так, у Житомирі, внаслідок неузгодженості дій польських національно-культурних організацій не вдавалося організувати курси польської мови, використовувати з метою показу культурної спадщини Польський дім, побудований на кошти Польщі. Наявність декількох російських організацій свідчить про недостатність зусиль кожної з них для розвитку російської культури.

Державна фінансова підтримка Комплексних заходів з реалізації державної політики у сфері міжнаціональних відносин та розвитку культур національних меншин України на період до 2010 року, яку схвалив Кабінет Міністрів України в травні 2007 р., здійснюється в межах коштів бюджетних програм – “Заходи щодо відтворення культури національних меншин та фінансова підтримка газет, які видаються їх мовами” і “Заходи з реалізації Європейської хартії регіональних мов і мов меншин”.

Згідно з цими програмами громадські організації національних меншин мають можливість проводити культурно-мистецькі фестивалі, дні національної культури, конкурси та олімпіади на краще знання мов, огляди та виставки творів майстрів образотворчого мистецтва, конференції, конгреси, семінари, видавати словники, посібники, науково-методичні видання для недільних шкіл, довідники з рідних мов, збірники інформаційно-аналітичних матеріалів з питань національно-культурного розвитку тощо.

Мусульманське населення України

У 1944 р. з Криму були виселені – 200 тис. кримських татар, 12,5 тис. болгар, 15 тис. греків, 9,6 тис. вірмен. У перші роки незалежності завершилося повернення основної частини кримськотатарського народу та представників інших етнічних груп. Українська держава вклала чималі кошти на їх облаштування після повернення в Україну. На 1 липня 1995 р. прибуло близько 260 тис. кримських татар (72 % з Узбекистану, 16 % – з Росії та 3 % – з Казахстану), 1387 болгар, 4785 вірмен, 3437 греків, 2066 німців.

Абсолютна більшість кримських татар проживає в Криму (близько 245 тис. чол.). Друга за чисельністю етнічна група – волго-уральські татари (73 тис. у 2001 р.). Географія їх розселення: Донецька (19116 чол.), Луганська (8543 чол.), Херсонська обл. (5353 чол.) [14]. Останні два-три десятиліття серед волго-уральських татар України відбуваються активні асиміляційні процеси. В Криму релігійна активність національно-культурних товариств волго-уральських татар (як і башкирів) незначна. Менші за чисельністю башкири (4253 чол.), які сповідують іслам, як правило, солідаризуються з волго-уральськими татарами у проведенні культурних і релігійних заходів.

Чисельність азербайджанців в Україні за період між переписами 1998 і 2001 років зросла на 22,2 % і становить 45176 чол. Більшість азербайджанців проживає на сході країни. В окремих регіонах саме азербайджанці складають більшість мусульманського населення.

Чисельність турків-месхетинців в Україні оцінюється в межах 9 тис. чол. Чисельність арабів, згідно з переписом, становить 6575 чол., вони проживають у великих містах – столиці (1426 чол.) та регіональних центрах: Одесі (1320 чол.), Харкові (985 чол.), Дніпропетровську (525 чол.), Донецьку (470 чол.), Запоріжжі (271 чол.) та інших студентських центрах.

Іслам – одна з важливих тем громадської дискусії в Криму, особливо серед молодших вікових груп. Всі учасники дискусії віддають перевагу ісламській ідентичності перед етнічною і мовною. Серед етнічних груп, окрім кримських татар, найактивніші в сфері ісламського “відродження” волго-уральські татари.

За період між переписами 1989 і 2001 рр. зросла чисельність кримських татар, азербайджанців, чеченців, таджиків, туркменів, турків-месхетинців. Всі інші народи, які традиційно сповідують іслам, в деяких випадках, істотно скоротили свою чисельність. Найзначнішою подією для ісламу в Україні стало повернення кримських татар на історичну батьківщину. Структура і чисельність народів, які традиційно сповідують іслам, значною мірою склалася саме впродовж 1990-х рр. Вирішальним чинником у формуванні сучасного становища стали міграційні процеси, які активно проходили після розпаду СРСР. Зменшення інтенсивності міграційних процесів, яке спостерігається з кінця 90-х рр. XX століття, дає змогу стверджувати, що національний склад мусульманських народів України склався.

Найпомітнішим представником інноваційного типу ісламських організацій в Україні є Міжобласна асоціація громадських організацій Ар-Ра'їд, яка у своїй діяльності спирається на організаційні напрацювання близькосхідних ісламських рухів на кшталт Братів мусульман, і оперує сучасними методами управління проектами. Її діяльність набагато різноманітніша і ширша, ніж діяльність інших мусульманських організацій в Україні, в тому числі і ДУМУ (Духовне управління мусульман України). Серед основних напрямів роботи Ар-Ра'їд: підтримка ісламської ідентичності та релігійної активності арабських студентів; розвиток інфраструктури українського ісламу.

Допомога в будівництві та ремонті мечетей є головним інструментом у розвитку зв'язків з місцевими громадами. Для цього залучаються кошти зовнішніх донорів – як окремих громадян країн Перської затоки, так і організацій (Всесвітня асамблея мусульманської молоді, кувейтська Асоціація соціальної реформи тощо). Ар-Ра'їд у двох своїх газетах російською та арабською мовами, регулярній радіопрограмі, книгах, відеофільмах, аудіокасетах піклується про залучення до ісламу і до більшої присутності ісламу на глобальному рівні, особливо на Заході. Пропагується концепція порятунку світу шляхом ісламізації, піддається критиці Захід як політична і культурна цілісність. Громадяни України – мусульмани і не мусульмани працюють в Ар-Ра'їді переважно на нижчих або технічних посадах і не належать до тих, хто приймає рішення, хоча організація активно використовує українську національну символіку та демонструє лояльність до України [15].

З точки зору власного сприйняття важливим моментом для ідентичності кримських татар є розуміння себе як корінного населення півострову. Ісламська ідентичність в Україні становить один з різновидів сучасних колективних ідентичностей, яким притаманні гетерогенність і мінливість. Мусульмани в Україні ідентифікують себе з допомогою численних і різнорідних, іноді конфліктних ознак: етнічних, лінгвістичних, регіональних та інших. Підтвердження належності до мусульманського співтовариства відбувається у вигляді відповідних актів ідентифікації, залежить від соціальних (вік, стать), етнічних і політичних факторів.

Сучасне сприйняття ісламу і мусульман в Україні базується на декількох різнорідних моделях: фольклорній, екзотичній, офіційно-радянській, глобально-медійній, перебуваючи в складній взаємодії. Мусульманські громади в Україні значною мірою розділені за етнічною ознакою.

Процеси, що пов'язані з протиріччями між етнічною і супраетнічною ісламськими ідентичностями, які характерні для інших частин ісламського світу, спостерігаються і в Україні.

Внаслідок відмінностей методів роботи та різної аудиторії, яку охоплюють в Криму турецькі й арабські мусульманські організації, вибудовується своєрідний функціональний розподіл між ними: турецький іслам впливає на формування офіційного кримського ісламу, а арабський – на формування певного сегменту народного ісламу та релігійної опозиції. Позицію більшості місцевих мусульман можна охарактеризувати як неактивну, вони знаходяться в процесі засвоєння різних зовнішніх ідеологічних впливів [15].

Лідери кримських татар формулюють політичні програми переважно у нерелігійних термінах, хоча і висувають вимоги щодо реалізації релігійних прав. Загалом світська орієнтація кримськотатарських політиків не заважає їм використовувати ісламську ідентичність як додатковий мобілізаційний ресурс. Цим ресурсом користуються і інші учасники цього процесу, зокрема, міжнародні ісламські організації. Боротьба за політичне самоствердження становить одну із складових структури мусульманської ідентичності.

Русинство в Україні

17 лютого 1990 року в Ужгороді у Будинку профспілок відбулися установчі збори обласного культурно-освітнього Товариства підкарпатських русинів. Його учасники сформували правління на чолі з М. Томчанієм. Разом з ним до правління у складі 25 осіб були обрані К. Балог, П. Годьмаш, П. Кампов, М. Михалева, Б. Сливка, І. Туряниця, В. Фединишинець та ін. Статут організації визначав різні напрями культурно-освітньої діяльності: збирання фольклору, дослідження русинської мови, історії тощо.

Культурне русинство на Закарпатті – одна із складових усвідомлення представників населення краю приналежності до групи, членів якої об'єднує традиційна назва “русини”, а також спільні уявлення про культурну, релігійну та мовну етнічну самобутність. Феномен культурного русинства є феноменом етнічної ідентичності. Ця ідентичність, проте, далека від однорідності. Її диференціація обумовлена особливостями соціального і культурного розвитку населення краю, специфікою взаємодії різних етнічних і релігійних компонентів, впливом на ці процеси політики держав, до складу яких Закарпаття входило в різні періоди історії. Серед русинів, в основному, переважають ті, хто усвідомлює себе регіонально самобутньою частиною українського народу. Інші самоідентифікуються як представники окремої русинської нації (народу). Треті вважають себе угрорусинами – частиною угорського народу, четверті більше тяжіють до словаків. Найрадикальніші діячі русинського руху відносять до русинів і тих закарпатців, які називають себе лемками, бойками і гуцулами.

Культурне русинство як вид суспільної діяльності полягає в збереженні, заохоченні та сприянні розвитку специфічних для русинів місцевих (регіональних) культурних, релігійних та інших традицій, промислів і видів господарювання, говірок і практик їх застосування в побутовому спілкуванні, літературній творчості тощо.

Товариство “підкарпатських” русинів (ТПР) однією з вимог висунуло надання Закарпаттю статусу автономної республіки. Розробляючи плани створення особливого державного утворення – Підкарпатської Русі, керівники цієї організації висловлювали ідею існування самостійного народу – підкарпатських русинів, які нібито нічого спільного не мають з Україною та українцями. Але факти свідчать протилежне. Погляди ідеологів політичного русинства, які можуть викликати міжнаціональні конфлікти, засудили в 1991 р. Народний рух, Товариство української мови, товариство “Меморіал”, товариство “Україна” та інші громадські організації. У спільній заяві цих організацій було підкреслено, що заклик до автономії Закарпаття після проголошення Декларації про державний суверенітет є національною зрадою.

У квітні 1989 р. в Польщі виникла перша русинська організація – “Стоваришеня Лемкув”. Майбутнє покаже, що все ж спонукало ініціаторів цих акцій та авторів статей: наукова істина, турбота про долю русинів-українців чи щось інше. Однак виникають питання, чому русинський рух реанімований у всіх країнах, де проживають українці-русини? Чому русинські організації виникли впродовж одного – 1990 року? Розглянемо їх перелік і хронологію створення: Товариство підкарпатських русинів у Закарпатті (лютий 1990 р.), Русинська Оброда у Межилаборцях (Чехословаччина, березень 1990 р.), Об'єднання приятелів Прикарпатської Русі у Празі (жовтень 1990 р.), Руска Матка у Воєводині (грудень

1990 р.). Русинська організація Угорщини в Будапешті “Організація Русинів Мадящини”, утворена в березні 1991 р. Така одночасність у “відродженні” русинського руху привертає увагу вже хоча б тим, що процеси демонтажу комуністичних режимів у названих країнах не були так чітко синхронізовані.

Деякі громадські організації закарпатських русинів стали претендувати на право називатися окремим “четвертим” східнослов’янським народом, а не гілками українського, а свою мову вважати саме мовою, а не одним з місцевих діалектів [10, с. 345].

Спроба 11 русинських організацій об’єднатися в лютому 2000 р. в єдину структуру під назвою “Сойм підкарпатських русинів” виявилася невдалою – невдовзі низка організацій призупинили членство в Соймі. В Організації не представлених народів русинів репрезентує так званий Тимчасовий уряд Підкарпатської Русі.

У 1991 р. був скликаний Перший світовий конгрес русинів. Він проходив у словацькому місті Межилаборці. У 1993 р. форум відбувся у Криниці (Польща), в 1995 р. – у Російському Керестурі в Югославії (третій конгрес збігся із 250-річчям з часу переселення русинів-українців з Підкарпатської Русі до цієї країни), в 1997 р. – у Будапешті. Конгреси фінансували уряди країн-організаторів. П’ятий Світовий конгрес русинів проходив у 1999 році в Ужгороді. До органів української влади V Конгрес звернувся з низкою пропозицій, серед них: офіційно визнати русинську національність в Україні; ввести національність “русин” до офіційного переліку національностей України з наданням їй окремого коду; припинити практику інформаційної блокади русинства в державних ЗМІ; усунути практику таємного переслідування прибічників русинського руху, які працюють в державних структурах; відкрити при Ужгородському державному університеті кафедру русинської мови і літератури; створити науковий центр русиністики для дослідження історії, народознавства, літературознавства, лінгвістики, фольклору Карпатського регіону [7].

У книзі Л. Кучми “Україна – не Росія” було зазначено, що, мовляв, українська мова не є мовою закарпатців. Це викликало розкручування нового витка так званої “русинської проблеми”. Вказане твердження вжите в книзі, звичайно, в певному контексті, але ті, хто вирішив ним скористатися, його з контексту вирвали. Цікаво, що вожді політичного русинства вже неодноразово бомбардували різні президентські структури вищеназваними зверненнями та “проектами” [16].

“Програма захисту русинів” шляхом впливу міжнародної громадськості на урядові кола України, яку розробив П. Магочій, вплинула на діяльність українських громад у сусідніх країнах. Створення автономної республіки Підкарпатська Русь активно обговорювалося на вищеназваних всесвітніх конгресах русинів.

У ході Всеукраїнського перепису населення 2001 р. була зафіксована чисельність окремих етнографічних груп українського народу (бойки, гуцули, лемки, литвини, поліщуки, русини), які постійно проживають в Україні. Загальна кількість представників цих субетносів становила 32,4 тис. чол. Найбільшу за чисельністю групу серед населення вищеназваних субетносів складала гуцули (21,4 тис. чол.) та русини (10,2 тис. чол.). Лемки – 672 чол., бойки – 131, литвини – 22, поліщуки – 9 чол. [10, с. 347]. Ці дані визначені на основі Реєстру перепису населення. Ті, хто ідентифікував себе русином, таку нагоду мали. Разом з тим, той факт, що 10,2 тис. жителів Закарпаття згідно перепису 2001 р. ідентифікували себе русинами, не означає, що всі вони (русини) заперечують українське коріння.

Події 7 червня 2008 р. у Мукачеві ознаменували зміну орієнтації політичного русинства, кадрової орієнтації і пропагандистського супроводу цих змін. Значно ефективнішим шляхом стала “боротьба” за відновлення на Закарпатті автономної Підкарпатської Русі в межах листопада 1938 р. Така місія покладалася на європейські конгреси русинів. Зміна стратегічної орієнтації неорусинства, ймовірно, була обумовлена як спонсорськими джерелами, так і внутрішньополітичними чинниками.

Олекса Мишанич вказує, що політичне русинство стало наслідком розпаду СРСР. Воно реанімувало віджилі і непопулярні ідеї “відрубності” корінного населення Закарпаття від

України, роблячи спробу створити з нього новий народ з промосковською, будапештською або празькою орієнтацією. Ідеологи політичного русинства орієнтуються на народному русинстві й прихильності місцевого населення до давньої етнічної самоназви “русин” [17].

В Україні така поведінка найбільш рельєфно проявилася в Закарпатті. Всупереч наполегливим запереченням з боку відомих представників політичного русинства їх зв'язків із спецслужбами. Серед джерел такої інформації – спогади, роздуми та документи, опубліковані одним із засновників ТПР [18, с. 117–124].

Більшість (з майже 20 офіційно зареєстрованих в області русинських організацій) працює в руслі збереження русинської самобутності, традицій автохтонного населення краю. Як повідомляла на початку 2008 р. уповноважена з прав людини Верховної Ради України Н. Карпачова, в області 27 недільних шкіл, де вивчається русинська мова, література і культура, плідно працюють русинські письменники, художники, артисти, русинською мовою виходять газети “Підкарпатська Русь”, “Підкарпатський русин”, збірник “Руснацький світ”. За роки незалежності України відбулося 20 фестивалів русинської культури, проведені 30 виставок закарпатських русинських художників, численні “круглі столи”, науково-практичні конференції з питань розвитку русинської мови і літератури. З 1989 р. видано понад 80 найменувань поліграфічної продукції, в тому числі 50 книг русинською мовою. Низка авторів стверджує, що провідники неорусинства діють на догоду силам, зацікавленим у дестабілізації ситуації в Україні, не забуваючи при цьому про реалізацію власних амбіцій та інтересів [19]. Про це зазначає і опублікована в Інтернет-виданні заява [20].

Цікаві міркування з цього приводу висловив відомий публіцист-україніст, вчений, поет Юрій Бача: “Русина-українця, образно кажучи, треба було б охороняти як історичну реліквію, тому що він зумів – один на один! – зберегти національні риси свого життя на сьогоднішній день! Тому ми повинні були б з максимальною увагою вивчати способи, до яких, будучи нечисленними і економічно слабкими, вони вдавалися, щоб зберегти себе і допомогти їм наздогнати те, чого вони так і не встигли зробити впродовж своєї неймовірно складної і важкої історії, – усвідомити себе повністю і, зберігаючи свої історичні особливості, долучитися також до загальнонародних цінностей і надбань усього українського народу. Замість уважного ставлення до закарпатського русина-українця, замість ретельного вивчення та подальшого розвитку його спадщини серед нас панує розбрат у розумінні наших сучасних завдань щодо збереження життя нашого народу, невміння відрізнити основне від другорядного і зосередитися на головному, поступитися в другорядному задля перемоги того головного, вирішального.

Незаперечним, що карпатський русин-українець вистояв в історії і залишився собою лише тому, що тримався свого походження, своєї руської віри, своєї бесіди, своєї народної культури, своїх звичаїв і традицій, саме тому, наперекір важко прохідним Карпатам і ослабленому припливу інформації про історичні події в житті його народу, він знав, що “то свої за горами, не чужі”, і вірив, що “Карпати не розведуть навічно нас!”. Основними факторами, які допомагали закарпатському русину-українцю вистояти в боротьбі за збереження свого історичного обличчя і національного життя, була його традиційна стабільність і витривалість в усіх сферах матеріального і духовного життя, замкнутість, пасивність форм опору, що підтримувались натуральним способом господарювання та цілковитою ізольованістю і самодостатністю його життя в горах Карпатах” [21, с. 302–303].

Активні форми боротьби населення за збереження своєї віри, культури, звичаїв, традицій вносили різноманітність у спосіб життя русинського населення в Карпатах. Життя в таких умовах і в такому середовищі виробило тип замкнутого і пасивного русина, який успішно долав постійні спроби найрізноманітніших асиміляцій, поки захистом йому були саме той самодостатній натуральний спосіб життя, багата народна культура і “руська” віра [10, с. 350].

Україну не минули процеси, характерні для багатьох країн. Необхідний зважений підхід керівництва країни до громадян та прав меншин, щоб не допустити розвиток сепаратистських тенденцій в окремих регіонах і держави в цілому.

Проблема державно-національної ідентичності набуває дедалі більшої актуальності і значущості в українському суспільстві. Дані соціологічних досліджень свідчать про те, що в Україні, як і в кожному регіоні, зростає частка населення, котра ідентифікує себе з країною, в якій проживає.

За даними Інституту соціології НАН України, ідентифікація “громадянин України” є домінуючою. Впродовж 2005–2006 рр. кількість опитаних, які обирають її, майже вдвічі перевищує кількість тих, що ототожнюють себе, перш за все, з певною місцевістю, і у 8–9 разів частина тих, хто відчувають себе прив’язаними до певного регіону [22].

Всеукраїнський перепис 2001 р. підтвердив, що в Україні, порівняно з переписом 1989 р., позначилася чітка тенденція зростання чисельності українців як у всій державі, так і в кожному регіоні, зокрема. Збільшення кількості українців – громадян України, які ідентифікують себе з титульною нацією, пов’язане не тільки з демографічними процесами. Перепис констатує, що більшість українських громадян обирають українську ідентичність, навіть, якщо вони не розмовляють українською мовою. Ця тенденція проявляється в кожному регіоні України. Поступово кількість прихильників такого вибору зростає, особливо серед молодого покоління, в якого відсутня пам’ять про СРСР. Соціологічні опитування також констатують досить високий рівень патріотизму жителів України. Кількість осіб, які вважають себе патріотами України, зросла з 2003 до 2005 рр. з 60 % до 75 %. У 2005 р. до 90,3 % опитаних відповіли, що сприймають Україну як свою Батьківщину. В серпні 2006 р. переважна більшість респондентів (69,5 %) відповіли, що в тій чи іншій мірі пишаються тим, що є громадянами України.

Важливу залишається роль національної ідентичності в утвердженні демократії, яка зумовлює усвідомлення громадянина і суспільства національних інтересів, довіру до держави та її інститутів, солідарність з ними для досягнення суспільно значущих цілей.

Досвід сучасних розвинених країн Центральної і Східної Європи, Китаю переконливо свідчить на користь незаперечної аксіоми, яка полягає в наступному: національна ідентичність є визначальною конкурентною перевагою в сучасному глобалізованому світі.

Відмінності в етнічній структурі, мовних, культурно-світоглядних, геополітичних та інших орієнтаціях населення України продукують наявність певних протиріч на ґрунті розбіжностей інтересів. Разом з тим, відмінною ознакою українства в усі часи була його специфічна культурна толерантність – здатність сприймати і засвоювати інші культури й світогляд. Тому кількісно домінуючий і формально визнаний титульним український етнос не є носієм асиміляційної загрози для етнічних меншин [23].

Сучасну Україну можна визначити як регіон з порівняно низьким ступенем етноконфліктності і відсутністю антагоністичних протиріч у міжетнічних відносинах, з домінуванням компромісної готовності етнічних спільнот і з спільним визнанням міжетнічного миру та злагоди як цінності вищої, ніж вигоди від етнополітичних “перемог”. Застосування до етнополітичних проблем України загальної типології конфліктів показує, що в українських умовах не було етнічних конфліктів, які б становили один який-небудь конкретний тип етноконфлікту в чистому вигляді. В кожній з етноконфліктних ситуацій домінувала або домінує якась одна конкретна сторона.

Серед особливостей сучасної етнополітичної ситуації в Україні, в тому числі його конфліктної складової, варто виділити перехідний стан суспільного життя, відсутність стабільних інститутів громадянського суспільства і традицій публічного громадського обговорення актуальних питань, недостатність досвіду самоорганізації на груповому та регіональному рівнях [24].

Традиційними стали “Міжнародний конкурс-фестиваль дитячої та юнацької творчості “Всі ми діти твої, Україно!”, Дні слов’янської писемності і культури, Всеукраїнський літературний фестиваль “Пушкінське кільце”, фестиваль національних культур південного регіону України “Дружба”, всеукраїнські мистецькі фестивалі національних культур “Ми – українці” і “Поліське коло”, фестиваль єврейського мистецтва “Шолом, Україно!” і корейської культури “Кореяда”, тюрксько-татарський конкурс-фестиваль “Київ сандугачі” та багато інших.

Задоволенню культурних потреб національних меншин сприяє діяльність 85 культурних центрів. Понад 2 тис. аматорських театральних, музичних і фольклорних колективів національних меншин продовжують зберігати і розвивати свою культуру і традиції.

Випуск літератури мовами етнічних спільнот здійснює державне підприємство “Спеціалізоване видавництво літератури мовами національних меншин “Етнос” та відповідні редакції регіональних державних видавництв у Дніпропетровську, Львові, Одесі, Ужгороді і Сімферополі. Впродовж останніх років вийшли друком понад 450 найменувань книг на 23 мовах національних меншин. Інформаційні потреби національних меншин задовольняють також електронні та друковані ЗМІ, що виходять як на всеукраїнському, так і регіональному рівнях [25, с. 65–105].

Європейський вибір, який зробила Україна, – це наближення до стандартів реальної демократії, що базується на засадах верховенства права і свобод людини й громадянина. Реалізація положень Програми діяльності уряду “Український прорив: для людей, а не політиків” потребує серйозного вдосконалення національного законодавства у сфері міжнаціональних відносин та адаптації його положень до міжнародно-правових стандартів ЄС. Нинішній етап суспільного життя держави вимагає розробки такого правового акту, який би визначав концептуальні основи державної етнонаціональної політики. В цьому контексті, згідно з Указом Президента України від 20 січня 2006 р. “Про план заходів із виконання обов’язків та зобов’язань Україною, що випливають з її членства в Раді Європи”, передбачено подальше вдосконалення існуючої політико-правової бази регулювання етнонаціональних процесів.

З метою вирішення комплексу питань, пов’язаних з нормативним, фінансовим та матеріально-технічним забезпеченням реалізації положень Європейської хартії регіональних мов або мов меншин Ради Європи, Державний комітет у справах національностей та релігій влітку 2008 р. вніс доповнення до Закону “Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин”. Так, до переліку мов, які потребують спеціального захисту держави, запропоновано включити вірменську, ромську, караїмську і кримчацьку мови, з визначенням конкретних варіантів зобов’язань держави до кожного з них.

Процеси відродження етнонаціональних витоків в культурах країн пострадянського простору сприятливо позначилися на низці сфер суспільного життя, але разом з тим оголили багато болючих проблем. Серед них, проблема вивчення російської мови в Україні [10, с. 355]. Зауважимо, що ті ж партапаратники і чиновники, які в 1980-і рр. перешкождали розвитку української мови, сьогодні заперечують необхідність вивчення російської. Практично в середній школі російську мову й культуру не вивчають, при цьому не набагато покращилася якість викладання іноземних мов (англійської, німецької, французької). Та й розвиток української мови відбувається не на належному рівні. В країну приїжджають іноземці, вони хочуть отримувати освіту російською або англійською мовами. Дозволяється створення англійських груп для іноземців, у той час як російськомовне навчання з 2005 року виявилось під заборонаю [10, с. 356]. Раніше чи пізніше необхідність збереження полімовності і зміцнення позицій російської мови має бути усвідомлене і на державному рівні. Зростає дефіцит кваліфікованих викладачів російської мови і літератури, відчувається нестача якісної навчально-методичної літератури. Важливо враховувати, що для мільйонів людей російська мова є мовою міжнародного спілкування. Російська і українська культура тісно пов’язані. Як зазначав П. Скоропадський: “Великороси і наші українці створили спільними зусиллями російську культуру, науку, російську літературу, музику і художню творчість” [26, с. 233].

Працюючи сьогодні над вдосконаленням законодавства у сфері міжнаціональних відносин, необхідно розуміти, що воно повинно служити правовому забезпеченню демократичної державної етнополітики в Україні, спрямованої на забезпечення громадянської злагоди та міжнаціональної толерантності, сприяти консолідації української політичної нації. Сучасні реалії життя вимагають від нас усвідомлення того, що одним з головних вимог до України на шляху її інтеграції в європейське співтовариство є функціонування відповідного законодавчого поля для практичної реалізації прав

національних меншин. Лише за таких умов може забезпечуватися внутрішня суспільна стабільність в Україні та її високий міжнародний авторитет.

Список використаних джерел

1. *Євтух В., Трощинський В.* Державна етнополітика України: історичні витоки та засади формування в сучасних умовах / В. Євтух, В. Трощинський // Етнополітична ситуація в Україні. – К., 1993. 2. *Зварич І.* Етнополітика в Україні: регіональний контекст / І. Зварич. – К., 2009. – 320 с. 3. *Картунов О., Мураховська О.* Етнополітологія як наука і навчальна дисципліна / О. Картунов, О. Мураховська // Політологічне читання. – 1994. – № 3. – С. 72–114. 4. *Котигоренко О.* Вплив зовнішньополітичних чинників на етнополітичну ситуацію в Україні / О. Котигоренко // Людина і суспільство. – 2001. – № 4 (16). – С. 10–28. 5. *Котигоренко О., Панчук М.* Національні меншини України і державна незалежність / О. Котигоренко, М. Панчук // Незалежність України: історичні витоки та перспективи / Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – С. 172–184. 6. *Котигоренко О., Панчук М.* Висвітлення в вітчизняній політологічній та історичній літературі сучасної кримсько-татарської проблеми / О. Котигоренко, М. Панчук // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. – 2003. – Вип. 23. – С. 180–202. 7. *Майборода О.* Політичне русинство. Закарпатська версія периферійного націоналізму / О. Майборода. – К., 1999. – 26 с. 8. *Майборода О.* Російський націоналізм в Україні / О. Майборода. – К., 1999. – 28 с. 9. *Алексєєв Ю., Кульчицький С., Слюсаренко А.* Україна на злам історичних епох / Ю. Алексєєв, С. Кульчицький, А. Слюсаренко. – К.: ЕксОб, 2000. – 128 с. 10. *Алексєєв Ю.* Украина и европейский глобализм (1989–2009) / Ю. Алексєєв. – К.: КСУ, 2010. – 488 с. 11. *Алексєєв Ю.* Реформи вищого образования и Болонский процесс / Ю. Алексєєв // Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць / Гол. ред. Л. М. Алексєєв. – Вип. 4. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ, 2010. – С. 228–249. 12. *Євтух В.* Менеджмент в полиэтнических общинах / В. Євтух // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2000. – № 4. – С. 60. 13. *Котигоренко О.* Політичні причини етноконфліктних ситуацій у спектрі кримського досвіду / О. Котигоренко // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. – 2002. – Вип. 21. – С. 151–167. 14. *Наулко В.* Формування сучасного етнічного складу населення України / В. Наулко // Етнонаціональні процеси в Україні: історія та сучасність / О.Б. Беренштейн, Н.О. Зіневич та ін.; За ред. В. І. Наулка. – К.: Голов. спеціаліз. ред. літ. мовами нац. меншин України, 2001. 15. *Ісламська ідентичність в Україні* / Богомолів О. В., Данилов С. І., Семиволос І. М., Яворська Г. М. – К.: AMES, 2005. 16. *Балушок В.* Політичне русинство. Як посадовці й науковці намагаються політику забарвити етнічністю / В. Балушок // Україна молода. – 2004. – № 93 від 24.05.2004. 17. *Мишанич О.* Політичне русинство: історія і сучасність... / О. Мишанич. – Режим доступу: <http://www.ukrcenter.com/library/read.asp?id=7782&page=2>. 18. *Панчук М.* Політичне русинство в Україні / М. Панчук // Політична думка. – 1995. – № 2–3. – С. 117–124. 19. *Русинське дежав'ю: 17 років по тому* (коментар професора С. Федака) // День. – 2008. – № 197. 20. *Режим доступу:* <http://gafya.narod.ru/229 knugastat 2532123.htm>. 21. *Бача Ю.* Вибрані твори / Ю. Бача. – Ужгород: Вид-во Мистецька лінія, 2008. – С. 308–309. 22. *Експертна доповідь “Україна в 2006 році: внутрішнє і зовнішнє становище та перспективи розвитку”* // Режим доступу – <http://www.niss.gov.ua/book/DOPOVID07/index.html>. 23. *Національні меншини України у ХХ столітті: політико-правовий аспект* / Ред. кол.: І. Курас (гол. ред.) та ін. / Кер. авт. кол. М. Панчук. – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 2000. 24. *Котигоренко О.* Етнічні протиріччя і конфлікти в сучасній Україні: політологічний концепт / О. Котигоренко. – К.: Світогляд, 2004. 25. *Пилипенко Т.* Стан імплементації положень рамкової концепції Ради Європи про захист прав національних меншин в Україні / Т. Пилипенко // Державний комітет України у справах національностей та релігій. Вісник Держкомнацрелігій. – К., 2008. – № 1. – С. 65–105. 26. *Скоропадський П.* Спогади / П. Скоропадський. – Київ–Філадельфія. – 1995. – С. 233.

Юрій Алексєєв

ОСОБЕННОСТИ СОВРЕМЕННОЙ ЭТНОПОЛИТИКИ УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ ЕВРОИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ

В статье автор анализирует процесс формирования современной этнополитики Украины в контексте евроинтеграционных процессов. Отдельно характеризует мусульманское население и русинство в Украине, обосновывает потребность совершенствования политико-правовой базы в сфере международных отношений.

Ключевые слова: этнополитика, национальные меньшинства, международная толерантность, русинство, евроинтеграция.

Yuriy Alekseev

FEATURE OF MODERN ETHNOPOLICY OF UKRAINE IS IN CONTEXT OF EUROINTEGRATION PROCESSES

In the article the author analyses the process of forming the modern ethnopolitics of Ukraine in the context of eurointegration processes. Turns separate attention on description of moslem population and rusinstva in Ukraine, to the requirement of perfection of politiko-pravovoy base in the sphere of international relations.

Key words: ethnopolitics, national minorities, international tolerance, rusinstvo, eurointegration.